

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ
ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ
УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ
І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ПРАКТИКУ
ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ ОКРЕМИХ НОРМ
МАТЕРІАЛЬНОГО ПРАВА
ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ РОЗБОЮ,
ПОЄДНАНОГО З ПРОНИКНЕННЯМ
У ПРИМІЩЕННЯ
ВІД 29 СІЧНЯ 2013 Р. № 223-161/0/4-13**

Головам апеляційних судів
областей, міст Києва та
Севастополя, Апеляційного суду
Автономної Республіки Крим

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ст. 400-25 КПК 1960 р., ст. 458 КПК доводжу до вашого відома, що Верховним Судом України за наслідками розгляду заяв про перегляд судових рішень з підстав неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах прийнято постанову та сформульовано обов'язкову для всіх судів України правову позицію.

Верховний Суд України у своєму рішенні (*постанова від 15 листопада 2012 р. № 5-15 кс 12*) визначив, що у випадку, коли особа, з метою заволодіння чужим майном, озброєна саморобним пристроєм для здійснення пострілів та в одягнутій на обличчя масці, увійшла до кафе, у приміщенні якого направила на бармена та кухаря саморобний пристрій, під погрозою застосування якого наказала віддати гроші, що знаходяться в кафе, завдавши при цьому працівникам кафе ударів рукояткою саморобного пристрою у різні частини тіла, такі дії належить кваліфікувати за ч. 3 ст. 187 КК як розбій, поєднаний з проникненням у приміщення.

Свою правову позицію Верховний Суд України обґрунтував таким чином.

Законодавчо встановлені ознаки складу злочину — розбою, поєднаного із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище (ч. 3 ст. 187 КК), включають вчинення кількох взаємопов'язаних дій, однією з яких є проникнення до об'єктів, зазначених у диспозиції цієї частини статті Кодексу, що у часі передує іншим діям цього злочину. Іншими протиправними діями є

наси́льство над особою чи погроза його застосування та заволодіння чужим майном.

Нормативне визначення ознак аналізованого складу злочину не містить визначальних (відмежувальних) ознак розуміння поняття «проникнення». У диспозиції ч. 3 ст. 187 КК немає прямої вказівки на незаконність проникнення в приміщення, принаймні такої, що встановлена у ст. 162 КК, якою передбачено кримінальну відповідальність за незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння. Тому зміст цього поняття належить виводити з правової природи конститутивних (визначальних) ознак складу злочину у взаємозв'язку та з урахуванням правозастосовної судової практики.

Логіко-граматичне тлумачення формулювання (словосполучення) «розбій, поєданий з проникненням у приміщення» дає підстави вважати, що під проникненням до будь-якого приміщення слід розуміти: а) фізичне входження, потрапляння до нього з метою заволодіння майном, що знаходиться в ньому; б) доступ до майна, що знаходиться в приміщенні, будь-яким способом (без фізичного входження до нього), який дає змогу заволодіти таким майном, вилучити його із приміщення.

Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 р. № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» під проникненням у житло, інше приміщення чи сховище розуміється незаконне вторгнення до них будь-яким способом (із застосуванням засобів подолання перешкод або без їх використання; шляхом обману; з використанням підроблених документів тощо або за допомогою інших засобів), який дає змогу винній особі викрасти майно без входу до житла, іншого приміщення чи сховища.

У постанові також зазначено, що, вирішуючи питання про наявність у діях винної особи названої кваліфікуючої ознаки, суди повинні з'ясовувати, з якою метою особа опинилась у житлі, іншому приміщенні чи сховищі та коли саме у неї виник умисел на заволодіння майном.

Залежно від того, які фактичні ознаки складу суспільно небезпечного діяння будуть установлені судом, як ці ознаки будуть співвідноситися з ознаками складу злочину, що містяться у кримінально-правовій нормі, та від того, як вони трактуються й застосовуються на практиці, можна виділити фізичний і юридичний (психологічний) критерії розуміння поняття «проникнення». Характерними рисами першого є: а) факт входження чи потрапляння у приміщення; б) спосіб, місце, час та обставини (існуючий режим доступу до майна, яке там знаходилось), за яких відбулося входження чи потрапляння у приміщення. Характерними рисами другого є: а) незаконність входження у приміщення (за відсутності в особи права перебувати там, де знаходиться майно, на заволодіння яким спрямовані її дії); б) мета, яку переслідує особа, що вчиняє таке входження, усвідомлення характеру (перебігу) вчинюваного нею суспільно небезпечного діяння, зокрема й

факту незаконного проникнення (входження чи потрапляння) у приміщення, передбачення наслідків свого діяння.

Факт входження, потрапляння у приміщення чи поява у ньому іншим способом у поєднанні з іншими зовнішніми поведінковими проявами дають можливість визначити об'єктивну сторону суспільно небезпечного діяння. Із хронології та послідовності цих дій можна з'ясувати, зокрема, чи існували і які саме обмеження в доступі до майна, а також визначити, що, встановлюючи у певний спосіб безперешкодний (вільний) режим доступу до майна, його власник чи володілець не обмежує в цьому нікого, серед них, по суті, й особу, яка входить туди з умислом заволодіти чужим майном і використовує такий доступ як зручні, сприятливі умови для скоєння злочину.

Зовнішній прояв діяння розкриває внутрішній (психічний) процес діяння, окреслює суб'єктивне ставлення особи до вчинюваних нею дій, які в сукупності з іншими обставинами визначають кримінально-правовий зміст суспільно небезпечного діяння.

Ключовим у вирішенні питання про наявність чи відсутність ознаки проникнення при вчиненні розбою є встановлення того, з якою метою особа ввійшла (потрапила) у приміщення. Адже у тому разі, коли особа під впливом свого корисливого мотиву утвердилася в намірі заволодіти чужим майном, вона обирає механізм злочинної поведінки, який включає в себе етапи, зокрема мотивації злочину, цілепокладання, планування посягання, вибір шляхів досягнення цілі, прогнозування ризиків та можливих наслідків тощо. Через сукупність таких дій і суб'єктивне ставлення до них особи, яка їх вчинила, відбувається візуалізація останньої (позиціонування самої себе), тобто проявляються процеси діяння, які недоступні для безпосереднього спостереження.

Виходячи зі змістових зовнішніх ознак суспільно небезпечного діяння (об'єктивна сторона злочину) та інтелектуально-вольових (суб'єктивна сторона злочину), можна змоделювати (уявити ситуацію), що у тому разі, коли особа мала намір викрасти конкретне майно з торгової зали крамниці і обрала спосіб заволодіння ним, пов'язаний із формально безперешкодним входженням до приміщення зали, факт потрапляння в приміщення за таких обставин не повинен визнаватися «проникненням» у кримінально-правовому значенні. Коли ж особа задумала викрасти майно у тій же крамниці, але з відокремленої торгової секції (торгівля ювелірними виробами, електронними засобами тощо), яка облаштована в приміщенні крамниці, і потрапляння до зали крамниці не було обмежено часовими рамками чи іншими засобами, то вхід у приміщення крамниці не може визнаватися кримінально караним проникненням, тоді як викрадення майна із приміщення секції, вільний доступ до якої був обмежений, у разі потрапляння туди, має визнаватися незаконним проникненням.

Якщо суб'єкт злочину поставив собі за мету заволодіти майном певного виду (якості, значення тощо), місце знаходження якого зумовлює вибір кон-

кретного способу посягання, реалізація якого передбачає входження чи потрапляння в приміщення, незважаючи на режим доступу до нього (вільний/заборонений), то фізичне перебування в такому приміщенні з означеною ціллю є незаконним, а з вчиненням наступних дій із застосуванням насильства чи погроз його застосування з метою заволодіння майном має кваліфікуватися як розбій, поєднаний з проникненням у приміщення.

З урахуванням викладеного вище, Верховний Суд України констатував, що у кримінальній справі, в якій заявлено клопотання про перегляд судового рішення, зроблено правильний висновок про наявність у діях засудженого ознак розбою, поєднаного із проникненням у приміщення, при цьому зазначивши:

— фактичною підставою кваліфікації діяння засудженого, із правильністю якої погодився суд касаційної інстанції, стали об'єктивні дані (обставини), досліджені в судовому засіданні й зазначені у вирокі, під час юридичної оцінки яких були з'ясовані: предмети майна, якими засуджений хотів заволодіти, їх місце знаходження, мотив його злочинної поведінки, характер, спосіб, час та послідовність вчинюваних ним дій;

— ці обставини давали суду підстави вважати, що засуджений позиціонував себе як особу, яка мала намір заволодіти майном кафе з його приміщення, проникнення в яке не пов'язувалось із режимом роботи, і поетапно реалізував цей намір.

Із повним текстом постанови Верховного Суду України від 15 листопада 2012 р. № 5-15 кс 12 можна ознайомитися у Єдиному державному реєстрі судових рішень, на офіційному веб-сайті Верховного Суду України чи на офіційному веб-сайті Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у розділі «Судова практика».

Відповідно до ст. 400-25 КПК України 1960 р., ст. 458 КПК рішення (висновки) Верховного Суду України, прийняте (викладені в його ухвалях) за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів (підстав) неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності зазначену норму закону, та для всіх судів України.

З огляду на викладене звертаємо вашу увагу на необхідність приведення судової практики у відповідність до судового рішення Верховного Суду України.